

ОБНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ УКРАЇНИ: ЗАПОРУКА УСПІХУ

Шимченко Л.А.

Предметом дослідження є розвідки українських вчених щодо проблеми моделювання української економіки. Потреба оновлення моделі викликана низькою конкурентоспроможністю української продукції на світовому ринку, застарілими технологіями виробництва, бідністю переважаючої частини суспільства.

Метою написання статті є намагання, на основі досліджуваної теми, виокремити напрямки моделювання, що можуть для України бути найбільш прийнятними в нинішніх умовах.

Методологія проведення роботи. Робота виконана на основі досліджень українськими науковцями економічних процесів в Україні та здійснення спроби запропонувати певні аспекти моделі економічного розвитку нашої держави.

Результати роботи. Акцентується увага на проблемах вибору моделі економічного розвитку України в умовах кланово-олігархічного управління державою та в умовах конфронтаційного становища, викликаного складною формою виходу із світової фінансово-економічної кризи.

Галузь застосування результатів: організація та проведення наукових досліджень у сфері моделювання економічного розвитку.

Висновки. Криза, як свідчать нинішні світові і українські події, буде довготривалою. Для України на найближчу перспективу важливо не втратити державність. Можливість її зберегти – це подолати кризу системи управління, зробити акцент на національне відродження і розвиток, які повністю залежать від формування людського капіталу і розвитку науки. Вказані складові і повинні стати основою оновленої економічної моделі.

Ключові слова: економічна модель, економічні пріоритети, політична нестабільність, депресивна економіка, соціальні протести, європейська інтеграція.

ОБНОВЛЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ МОДЕЛИ УКРАИНЫ: ЗАЛОГ УСПЕХА

Шимченко Л.А.

Предметом исследования являются разведки украинских ученых относительно проблемы моделирования украинской экономики. Потребность обновления модели вызвана низкой конкурентоспособностью украинской продукции на мировом рынке, устаревшими технологиями производства, бедностью преобладающей части общества.

Целью написания статьи является попытка, на основе исследуемой темы, выделить направления моделирования, которые могут для Украины быть наиболее приемлемыми в нынешних условиях.

Методология проведения работы. Работа выполнена на основе исследований украинскими научными работниками экономических процессов в Украине и осуществления попытки предложить определенные аспекты модели экономического развития нашего государства.

Результаты работы. Акцентируется внимание на проблемах выбора модели экономического развития Украины в условиях кланово-олигархического управления государством и в условиях конфронтационного положения, вызванного сложной формой выхода из мирового финансово-экономического кризиса.

Отрасль применения результатов: организация и проведение научных исследований в сфере моделирования экономического развития.

Выводы. Кризис, как свидетельствуют нынешние мировые и украинские события, будет долговременным. Для Украины на ближайшую перспективу важно не потерять государственность. Возможность ее сохранить – это преодолеть кризис системы управления, сделать акцент на национальное возрождение и развитие, которые полностью зависят от формирования человеческого капитала и развития науки. Указанные составляющие и должны стать основой обновленной экономической модели.

Ключевые слова: экономическая модель, экономические приоритеты, политическая нестабильность, депрессивная экономика, социальные протесты, европейская интеграция.

UPDATE OF ECONOMIC MODEL OF UKRAINE: MORTGAGE OF SUCCESS

Shimchenko L.A.

The article of research are secret services of the Ukrainian scientists in relation to the problem of design of the Ukrainian economy. The necessity of update of model is caused the low competitiveness of the Ukrainian products in the world market, by ramshackle technologies of production, poverty of prevailing part of society.

The purpose of writing of the article is an attempt, on the basis of the probed theme, to select directions of design, which can for Ukraine be most acceptable in present terms.

Methodology of leadthrough of work. Work is executed on the basis of researches the Ukrainian research workers of economic processes in Ukraine and realization of attempt to offer the certain aspects of model of economic development of our state.

Job performances. Attention is accented on the problems of choice of model of economic development of Ukraine in the conditions of clan oligarchic government and in the conditions of confrontation position, caused the difficult form of exit from a world finansovo-ekonomichnoy crisis.

Industry of application of results: organization and leadthrough of scientific researches is in the field of design of economic development.

Conclusions. A crisis, as present world and Ukrainian events testify, will be of long duration. For Ukraine on the nearest prospect it is important not to lose the state system. Possibility of it to save – to overcome it krizu of control system, to do an accent on a national revival and development, which fully depend on forming of human capital to development of science. Constituents are indicated and must become basis of the renewed economic model.

Key words: economic model, economic priorities, political instability, depressed economy, social protests, European integration.

Актуальність теми. Всесвітній економічний форум в Давосі 2015 року підняв найважливішу тему сучасності – вибір глобалізованим світом шляху подальшого поступу. Засновник форуму Клаус Шваб напередодні відкриття вказав, що світ стоїть на роздоріжжі: один шлях – це руйнація інтеграційних процесів, ненависть і фундаменталізм; другий шлях – це солідарність і співпраця. До такої категоричності у виборі світ прийшов в результаті фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр.

За визнанням ООН, світове господарство зазнало найважчої з часів Другої світової війни фінансово-економічної кризи. В період 2004-2007 рр. темпи зростання СВП становили майже 4 % щорічно. У 2008 р. СВП зріс лише на 2 %, в 2009 р. уперше за останні майже 65 років – скоротився на 2,2 %. Нині світова економіка знаходиться в процесі відновлення, але темпи його повільні, мають нерівномірний характер. З причин різкого скорочення обсягу експорту дорогих автомобілів, інформаційних технологій і устаткування, зниження попиту на різні види товарів та послуг на внутрішніх ринках, сильного падіння прибутків компаній, погіршення фінансового

обігу – у розвинутих країнах економічне відновлення відбувається повільно. У країнах, що розвиваються підйом виробництва швидший, а перехідні економіки, через зниження цін на сировину, як основний експортний товар, зазнають слабого зростання. Переважна більшість розвинутих країн намагається відновити у після кризовий період старі, традиційні моделі розвитку, але це призводить лише до затягування депресивності. Отже, можемо констатувати, що фінансово-економічна криза перетворилася у світовому масштабі на кризу моделі, а вибрана нами для дослідження тема є дійсно актуальною.

Ступінь дослідження теми. Серед основних досліджуваних концептуальних моделей можна назвати такі: концепція «соціального партнерства» (Р. Арон, Дж. Гелбрейт та ін.), модель індустріального суспільства (П. Дракер, У. Ростоу, Р. Арон), модель постіндустріального суспільства (Д. Белл, Р. Арон), теорія «конвергенції» (П.Сорокін, В. Бакінгем, Р. Арон, У. Ростоу, П. Дракер, Дж. Гелбрейт, Я.Тінберген та ін.). У 1950-х роках у США виникла теорія «народного капіталізму», яку обґрунтували такі економісти і соціологи, як А. Берлі, Дж.Бернхем, С. Чейз, С. Кузнец, Дж. М. Кларк, М. Сальвадорі та ін. Але для кожної країни повинна бути створена власна економічна модель, яка б враховувала ресурсну специфіку, стан розвитку, політичне бачення майбутнього.

Метою написання статті є намагання на основі досліджуваної теми виокремити напрямки моделювання, що можуть для України бути найбільш прийнятними в нинішніх умовах.

Виклад основного матеріалу. Моделі економічного розвитку країн формуються в рамках певної економічної системи, яка являє собою сукупність усіх економічних процесів, що відбуваються в суспільстві на основі певних інституціональних, майнових і фінансових відносин та організаційних форм. У кожній системі вибудовуються національні моделі організації господарства, які кореспондуються з наявним економічним, ресурсним і культурним потенціалом країни, її традиціями, духовністю та ментальністю. Залежно від країни впровадження розрізняють американську, японську, шведську та ін. моделі. Всі моделі ретельно досліджувались вченими як національними, так і світовим рівня.

Моделі економічного розвитку в рамках системи сучасного капіталізму становили предмет аналізу й вітчизняних учених. С. Мочерний виділяє такі моделі: 1) ринкової економіки з її модифікаціями та історичними формами; 2) змішаної економіки, яка є найдосконалішою моделлю сучасного капіталізму; 3) постіндустріального суспільства; 4) національної економіки; 5) капіталістичної економіки; 6) народної економіки. Найоптимальнішою моделлю для України автор вважає модель народної економіки, яка передбачає використання усіх типів власності (за домінування трудової колективної власності), всебічний соціальний захист населення і національне демократичне економічне планування [1, с. 334]. Український економіст А. Філіпенко найбільш прийнятною для України вважає «інтегральну» модель економічного розвитку, яка дозволяє повніше реалізувати національні інтереси у світовому господарстві [2, с. 596–600].

Звертається увага також на формування моделі розвитку, де держава повинна підтримувати конструктивні процеси, сприяти досягненню визначених цілей та орієнтирів, а також максимально послабити ризики та загрози. Модель розвитку повинна чітко відповідати визначеному вектору розвитку та підкріплюватися системними нормативно-правовими актами, які не лише декларуються, а й дотримуються всіма суб'єктами системи господарських відносин – державою, всім діловим середовищем та громадянським суспільством на основі широкого суспільного діалогу.

Сьогодні в Україні, на думку О. Соскіна, співіснують три моделі економічного розвитку: 1) модель державного соціалізму; 2) модель державно-монополістичного капіталізму; 3) модель народного капіталізму. Кожній моделі притаманні свої атрибути: цілеспрямованість, ідеологічне підґрунтя; внутрішній і зовнішній виміри; певна модель влади; характер розвитку; способи, механізми та інструменти реалізації; управлінські інститути; носії і прибічники.

Перша модель базується на державній власності та надмірній ролі держави як владного деміурга, що керує всіма соціально-економічними процесами, які відбуваються у країні. Ідеологічною основою моделі державного соціалізму є комуністична ідеологія, а її найбільшими апологетами – представники соціалістичної та комуністичної партій, що сприяють нерівноправним інтеграційним зв'язкам із Росією [3, с. 7].

Друга модель – модель державно-монополістичного капіталізму – передбачає створення замкнених груп олігархічного спрямування, базується на державно-монополістичній власності та орієнтується на пріоритетний розвиток експортно-орієнтованої та сировинної моделі економіки. Для такої моделі характерні певні ознаки: 1) масова пауперизація та люмпенізація населення держави; 2) надзвичайно висока питома вага бюрократично-управлінського та карно-поліцейського апарату; 3) цілковитий контроль над усіма джерелами прибутку та бізнесовою діяльністю громадян; 4) сувора цензура і повний, насамперед фінансово-економічний, контроль над засобами масової інформації; 5) одержавлення інтелектуальної, науково-дослідницької та освітньої діяльності; 6) формування моделі «карнавальної нації». Якщо проаналізувати всі ці параметри й накласти їх на реальну ситуацію в Україні, то очевидним є достатньо вагомий збіг.

Отже, є підстави вважати, що в нашій країні стверджується кастово-монополістична модель державного капіталізму, рушійною силою якої є кастова олігархія. Аналіз зовнішнього виміру цієї моделі показує, що вона фактично орієнтована на створення так званої пансов'янської конфедерації, що передбачає об'єднання під патронатом державно-монополістичних кіл Росії двох підлеглих сил – української й білоруської кланових еліт – та перетворення нашої держави в залежну складову Московської імперії [4, с. 4].

Третя модель – модель народного капіталізму, де основними параметрами у внутрішньому вимірі є:

- усунення умов для розвитку в Україні державно-монополістичної, кланово-олігархічної економічної моделі;
- скорочення питомої ваги етатизму в житті кожного громадянина та надання йому якомога більшого спектра свобод;
- упровадження експортно-орієнтованої, інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки;
- формування відносин між економічними суб'єктами на принципах відкритої конкуренції;
- перетворення приватної власності на органічний елемент суспільного устрою, притаманного більшості населення України, а не привілейованій вузькій касті олігархів;

• формування національної буржуазії, органічною складовою якої має стати потужний середній клас приватних власників;

• створення великої кількості малих та середніх приватних суб'єктів господарювання, що сприятиме відновленню генетично властивого українській нації тяжіння до приватної власності, зведення самостійних приватних господарств, вільного об'єднання для використання кооперативних форм праці;

- запровадження простої в адмініструванні моделі оподаткування, що заснована на п'яти прямих податках;
- зміцнення національної грошової одиниці; введення валютного комітету, що передбачає прив'язку гривні до чотирьох основних валют;

• здійснення національної кадрової революції: в уряді, на підприємствах ключові позиції мають зайняти національне свідомі, економічно підготовлені, високоосвічені, ефективні фахівці, які дотримуються принципів християнської моралі в повсякденному житті. Зовнішній вимір моделі народного капіталізму передбачає перетворення України в потужну центральноєвропейську державу [5, с. 49-51].

Ці та інші пропонувані параметри моделей є слушними у можливості використання їх певних елементів, які можуть сприяти ефертизації економічних процесів в сучасній Україні. Але ми вважаємо за потрібне сказати наступне. Важливо розібратися в

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

таких двох моментах: 1) хто є носіями існуючої моделі національної економіки та чи є у них здатність протистояти сучасним світовим викликам і 2) якими є базові механізми переходу до нової національної економічної моделі розвитку та хто може цей поступ забезпечити?

До основних носіїв існуючої моделі економічного розвитку, крім держави з її інститутами різного рівня, відносимо власників великого капіталу. В Україні великий капітал сформувався декількома шляхами:

- 1) шлях так званих червоних директорів – керівники, їх замісники радянських підприємств на період структурних перебудов;
- 2) номенклатурний шлях – партійно-комсомольські керівники різних рівнів та керівні особи силових структур;
- 3) провладний шлях – належність під час проведення «незалежної» приватизації до керівних, особливо силових, структур.

Всі три шляхи становлять 26,2 %.

- 4) шлях успадкування капіталу (7,4 %);
- 5) створення бізнесу з нуля через дрібне підприємництво, створення кооперативів, човникову торгівлю та ін. (43 %);
- 6) «менеджеральний» шлях – через кар'єрний ріст до спів власності, або одноособової власності (14,5 %);
- 7) кримінальний шлях – через систему незаконного перерозподілу власності (8,9 %).

Всі перераховані шляхи не є чисто номенклатурними, чи чисто економічними, але переважання номенклатурного чи силового походження капіталу не спостерігається. В Україні процес роздержавлення та приватизації проходив пізніше від російського (переважає номенклатурно-силове походження капіталу), тому кооператори, талановиті підприємці, кримінальні елементи зуміли акумулювати фінансові ресурси і через корупційний патронат регіональної влади взяти під контроль джерела масштабної ренти. Політичний режим використав шукачів ренти як своїх агентів, дозволивши за політичну лояльність забирати певну частку ренти як винагороду. Лише 32,9 % великих власників не мають досвіду державної або політичної діяльності, відтак дві третини із них певною мірою залучені у неї. Членами партіє є чи були 31,8 % українських капіталістів. Виявилося, що 41,8 % власників великого капіталу мають парламентський досвід; 25,8 % – мають досвід депутатства у місцевих радах. Крім того 8,6 % великих власників мають досвід державної служби у центральних органах влади, а 9,5 % – у регіональних органах влади [6, с. 65].

Використовуючи політико-правові можливості власники капіталу перетворили їх у мільйонні та мільярдні розміри за рахунок первинної обробки сировини (металургія), перепродажу енергоносіїв (газу, вугілля, нафти), агробізнесу, фінансово-банківської сфери, будівельної, харчової та роздрібною торгівлі: тобто – 57 % за рахунок створення матеріального багатства нації, а 43% – за рахунок створення нематеріальних послуг. Входження до органів державної влади здебільшого відбувалося за рахунок корупційних механізмів, але забезпечувало гарантовані широкі можливості примноження та захисту капіталу великим власникам. Таким чином, поступово складалася кланово-олігархічна модель економічного розвитку України, де клан матеріальних виробників орієнтувався на експортне виробництво, а клан створення нематеріальних послуг використовував шлях реалізації імпоротної продукції та послуг у фінансово-банківській, юридичній, розважальній, телекомунікаційній сфері та у області ЗМІ.

Хотілося б простежити процес впливу великого капіталу через присутність в політичних органах влади різних рівнів на політично-економічний розвиток України. Це часово-затратно та під силу дійсно великим аналітикам сучасності. «Зарубежні експерти утверждали, що Україна обладала стартовими позиціями вище навіть Російської Федерації. А що маємо сьогодні в сухому остатке? Тотальне врання властью имущих, и невиданные ранее масштабы разворовывания национального богатства. В Украине самое большое падение объемов ВВП и производства среди государств Содружества. Только за результатами работы 2009 года страна откатилась на пять лет назад. Реальный уровень объема ВВП от базового 1990 года составляет всего 60%. Как видим, мы не просто из дна еще не поднялись, а даже не вышли на уровень порогового значения экономической безопасности. Трудно найти в мире такую власть, чтобы собственную страну довело до такой разрухи и таких потерь, которых она не знала даже во время войны. И это в мирный период времени при уникальном потенциале и возможностях, имея трудолюбивый и высокообразованный народ. Кто же ответит за 18 бездарно потраченных лет?» [7].

Ситуація ускладнилася президентськими виборами 2010 року, які частина політологів називає «кримінальною революцією», коли кримінальний порядок став формою соціального порядку: обмежилася свобода преси і телебачення, всі посади лютого рівня купляються, норми законів та підзаконних актів свідомо не дотримуються, використовується кримінальний терор. Командні висоти державної машини України захоплені пануючими фінансово-корпоративними групами, відбувається посилення кланово-олігархічної моделі й розчленовування соціуму на два полюси – багатих і бідних: 3% – заможні, що зосередили у своїх руках 70% багатства; 17% – умовно середній клас, 80% – бідні, що володіють лише 5% багатства [8] Тобто, доходи не чисельної соціальної групи були отримані за рахунок іншої переважаючої частини населення шляхом перерозподілу національного багатства, обмеження прав останньої та за рахунок вилучення національних фінансових коштів з реального сектора економіки. В економічному секторі відбулося скорочення обсягів та ефективності виробництва, рівень тіньової економіки досяг показника 60 %, а корупція охопила всі управлінські сфери держави, забезпечивши Україні 144 місце серед 177 країн у світовому рейтингу [9, с. 7].

Що є цьому причиною? Світове протистояння, світова фінансово-економічна криза та вихід із неї, навіть, і за рахунок «слабких держав»; мілітаризації економік та війн на тих землях, які мають «продажно-корумповану владу» і сусідів, що знаходяться в найбільшій системі протидії сильним світу цього. Це є великим негативом і до вирішення власних проблем за рахунок когось не призведе. Але факт є фактом.

Щодо нинішньої України... Якщо до економічних проблем додати ще й військові повномасштабні дії, що відбуваються на Сході держави, то залишається лише гадати: якою повинна бути модель економічного виходу з ситуації, в якій перебуває наша держава. Реформаторська модель, яка повинна охопити такі перетворення:

- 1) Зупинити вивезення власних капіталів українських олігархів за кордон і фінансування там економік інших країн;
- 2) Не допустити дефолту України через занадто великі борги, погашення по яких відбувається за рахунок нових зовнішніх запозичень;
- 3) Забезпечити дійсну боротьбу проти корупції та тіньової економіки;
- 4) Використати механізми залучення «українського розуму» до інноваційної переоснащеності виробництва з тим, щоб зберегти в Україні та для неї і розум, і економічно активне населення, а також забезпечити виробництво конкурентоспроможних продукції та послуг;
- 5) Розробити програму активізації функціонування внутрішнього ринку за рахунок підвищення купівельної спроможності населення;
- 6) Не допустити демографічної катастрофи;
- 7) Владі необхідно змінити свою ментальність і перестати бути продажним – інакше остаточно втрачимо Україну як суверенну державу;
- 8) Стратегічно-важливим є – виховання гармонійно розвинутої особистості, здатної забезпечити перехід української економіки на V-VI технологічні уклади, так як фінансово-корпоративний клановий капіталізм не здатен розвивати такі високотехнологічні уклади.

Економіка повинна пристосуватися до скорочення зовнішнього попиту на традиційні експортні товари й застосувати інші складові економічної структури. Індустріальний розвиток повинен відбуватися синхронно із надолуженням «цифрового розриву», що дозволить ефективно інтегрувати постіндустріальні технології до традиційних секторів економіки, значно підвищуючи продуктивність та конкурентоспроможності. Оскільки на світових ринках зростатиме попит на технологічні розробки «постіндустріального синтезу», то Україна повинна враховувати це і діяти на випередження, що полягає у власному швидшому переході та можливості продажу інформаційних та інжинірингових послуг по системі даних переходів. Розглянемо проблему українських відповідних можливостей більш системно.

Провідні країни світу вступили в нову фазу так званої «інформаційної економіки», у фазу суспільних відносин, що характеризуються визначальною роллю інформації в забезпеченні національних інтересів й обороноздатності країн – тобто у фазу інформаційного суспільства. Інформація перетворилась на глобальну цінність, що має міжнародний характер, виступає складовим компонентом інших життєво важливих глобальних явищ. Д. Белл інформаційний чинник поклав в основу своєї концепції «постіндустріального суспільства», у якому він вбачає економічний прорив на шляхах переходу від виробництва товарів до виробництва інформаційних послуг [10]. Функціонування держав повністю стало залежати від стану їх інформаційної сфери. Розширення інформаційного простору й формування на його основі інформаційного суспільства вимагає адекватного правового регулювання як вже існуючих, так і знову виникаючих суспільних відносин у даній сфері.

У грудні 2003 року питання побудови глобального інформаційного суспільства вперше в історії людства було піднято на вищому міждержавному рівні у рамках проведення I стадії Всесвітнього Самміту з питань Інформаційного Суспільства (далі – ВСІС). На цьому міжнародному форумі лідери 161 держави світу підписали два стратегічних документи «Декларацію принципів» та «План дій» (далі – Документи ВСІС), котрі визначають напрями подальшого розвитку інформаційного суспільства на всіх рівнях. Це обумовлено ще й тими обставинами, що сьогодні найважливішою постає глобальна проблема «цифрового розподілу», яка стала фактично головною причиною виникнення нових соціально-політичних розмежувань, поділу держав світу та громадян на «інформаційно-багатих» та «інформаційно-бідних», що значною мірою визначає міжнародний імідж, соціально-економічний розвиток, розвиток демократичних процесів та громадянського суспільства, інвестиційну привабливість, показники конкурентоздатності тощо [11].

Документи ВСІС визначають необхідність розробки та реалізації національних стратегій розвитку інформаційного суспільства у всіх країнах світу. Це означає, що країни світу, усвідомивши необхідність нових підходів до власного розвитку, зрозуміли переваги інформаційного суспільства і намагаються разом відповісти на його виклики. Не маючи достатнього теоретичного підґрунтя щодо розвитку нового типу суспільства, і фактично вже близько двадцяти років перебуваючи у ньому, людство зробило успішну спробу разом вирішити питання стратегії розвитку світу в цілому та кожної країни зокрема, проаналізувавши та систематизувавши питання, що виникають у різних країнах світу, поділивши проблеми на відповідні рівні та способи їх вирішення, і намагаючись віднайти шляхи подолання викликів суспільства нового часу. А відтак недостатнім є лише проголошення та закріплення положень на вищому державному рівні щодо розвитку високих технологій, інформатизації суспільних процесів та операцій, комп'ютеризації робочих місць чи процесу навчання, надання громадянам універсального доступу до інформаційних, наукових та освітніх ресурсів. Сьогодні настав час для практичних дій – наукового обґрунтування суспільних процесів, які відбуваються у світі, їх уніфікації та подальших кроків щодо усвідомлення наслідків тих або інших дій. Сьогодні практично кожна країна світу постала перед серйозним викликом здійснення інноваційних реформ шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій, сучасних знань та інформації як найважливішого ресурсу життєдіяльності суспільства XXI століття у політичній, економічній та соціальній сферах.

Вчені-теоретики вказують: інформаційний простір є ефективним, якщо він відкритий для суспільства і це дає можливість реалізовувати погоджені інтереси громадян, суспільства й держави на комплексній і системній основі. Ефективний інформаційний простір може бути створений і розвиватися на основі відповідної державної інформаційної політики, що забезпечує поступальний рух країни до побудови інформаційного суспільства. Цей рух повинен спиратися на новітні інформаційні, комп'ютерні, телекомунікаційні технології й технології зв'язку, розвиток яких призвів до бурхливого розвитку відкритих інформаційних мереж, насамперед Інтернету, що дають принципово нові можливості міжнародного інформаційного обміну й на його основі – трансформації різних видів людської діяльності.

Переворот, пов'язаний із змінами у техніці комунікацій, фахівці порівнюють з такими кардинальними віхами у розвитку цивілізації, як винайдення абетки, писемності, друкарського верстата. З переворотом пов'язують і нове перекодування традиції у тому ж обсязі, який спричинили поява фотографії, телебачення, кінематографа. Сучасне інформаційне суспільство та його наступна фаза – суспільство, побудоване на знаннях, окрім технологічного, набуло багато вимірів: гуманітарного, мас-медійного, культурологічного, освітньо-наукового та інших. А тому Україні, в її моделюванні подальшого розвитку, є потреба замислитися над проблемами впливу ІТК на економіку, культуру, свідомість, державотворчі процеси.

Відсутність послідовної державної політики в Україні, спрямованої на побудову інформаційного суспільства, вже призвела до відставання від інших країн. Для створення цілісної моделі такого суспільства і власне економіки знань та індустрії інтелектуальних інформаційних технологій Україні необхідно паралельно розбудовувати такі фази інформаційного суспільства: перша – забезпечити не декларативне, а реальне право кожній людині створювати інформацію і знання, мати до них доступ, користуватися й обмінюватися ними, даючи змогу окремим особам і громадам повною мірою реалізувати свій потенціал; друга – прискорити побудову інформаційної та телекомунікаційної інфраструктури країни шляхом залучення зовнішніх та внутрішніх інвестицій; розширити конкурентне середовище серед провайдерів Інтернету та мобільного зв'язку; охопити інформаційно-технологічними змінами органи державного управління та провідні державні інституції; третя – одночасно мобілізувати науку, освіту, промисловість, гуманітарну сферу, мас-медіа і бізнес на пріоритетних напрямках розвитку інформаційного суспільства, побудованого на знаннях.

Така стратегія дозволила б Україні побудувати розвинене інформаційне середовище, конкурентоспроможну індустрію інтелектуальних інформаційних технологій та власну економіку знань, стати повноправним членом міжнародної світової кооперації у створенні глобального інформаційного суспільства. Завдяки дотриманню норм стратегічного розвитку та спираючись на принципи побудови інформаційного суспільства, закладених Женевським Всесвітнім самітом від 10-12 грудня 2003 року, кожен громадянин України, реалізуючи власний потенціал, зміг би сприяти своєму розвитку і підвищити якість життя як свого, так і інших членів суспільства. В загальнодержавному масштабі – це б допомогло вирішити питання бідності, безробіття, низької купівельної спроможності населення, економічної відсталості країни тощо [12].

Основою інформаційної економіки повинна стати освіта, знання, інформація і зв'язок. Вони ж складають основу розвитку людини, її ініціативності в напрямку створення інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ), які безперечно мають безмірний вплив на практично всі аспекти життя, відкривають нові перспективи досягнення більш високих рівнів розвитку, посприяють вплив багатьох традиційних перешкод, особливо пов'язаних із часом та відстанню, а також дають змогу використовувати потенціал цих технологій на благо мільйонів людей у всіх куточках земної кулі. ІКТ стають інструментом в

підвищенні продуктивності, вони генерують економічне зростання, створюють робочі місця і розширюють можливість працевлаштування, а також сприяють підвищенню якості життя для всіх. Вони також можуть сприяти діалогу між людьми, націями і цивілізаціями.

За всіма створеними ІКТ стоїть людина, її розум, здібності, вміння, – без різниці чоловік це чи жінка. Тому Женевський Всесвітній саміт 2003 року та послідуочі форуми акцентували увагу на ролі людини у розбудові інформаційного суспільства. На форумах постійно наголошується, що кожна людина має право на свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами, незалежно від державних кордонів. Таким чином, величезна маса людей переключається зі сфери виробництва промислової та сільськогосподарської продукції у сферу виробництва й розповсюдження інформації. Відповідно виникає особлива інформаційна економіка, де виділяються два сектори: перший – виробляє інформаційні продукти і комунікаційні послуги для безпосереднього споживання, другий – поширює ці продукти. Інформаційне суспільство демонструє такий рівень розвитку, коли інформаційний сектор економіки виходить на перше місце по числу зайнятих у ньому працівників.

Станом на листопад 2013 р. Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України наводить такі цифри:

- 66,5 тис. суб'єктів господарювання за видом економічної діяльності «Інформація та телекомунікації», що складає майже 3 % від всього зайнятого населення держави;
- 3,6 тис. операторів-провайдерів телекомунікаційних послуг, у тому числі – 2114 операторів, ліцензованих у сфері телекомунікацій, 1482 суб'єкта господарювання, що надають послуги з доступу до мережі Інтернет;
- 148 вищих навчальних закладів здійснюють підготовку кадрів для ІКТ; загальний ліцензований обсяг студентів для ІТ-сфери становить 47 тис. осіб;
- 51 % жителів України мають доступ до мережі Інтернет, частка підключених до мережі Інтернет підприємств становила 95,1 %, з них 38 % - ШСД;
- частка сфери ІКТ у ВВП України склала 4,5 %; обсяги реалізованих послуг у сфері комп'ютерного програмування та інших послуг у сфері інформатизації склали 7,96 млрд. грн., що на 15 % більше, ніж у минулому році за аналогічний період;
- експорт та імпорт комп'ютерних та інформаційних послуг збільшились відповідно на 43 % (7,4 % від загального експорту послуг) та на 28 % порівняно з аналогічним періодом минулого року;
- обсяги продажу товарів через мережу Інтернет підприємствами роздрібної торгівлі збільшились на 67 % порівняно з аналогічним періодом 2012 року та склали 678,4 млн. грн. або 0,34 % від усього роздрібного товарообороту [13].

Отже, протягом останніх 4-5 років щорічне зростання ІТ-галузі в середньому складає не менше 25 %. Експорт продукції ІТ-аутсорсингового сектору, обсяг якого складає більше половини всього ринку галузі, лише протягом 2011-2013 рр. зріс з 1 до 3-3,2 млрд. дол. На даний момент – це один із ключових напрямів національного експорту (5 місце за обсягом) з потенціалом виходу на провідну позицію в Україні до 2025 року. Більше того, ІТ-сфера є нині однією з найбільш інвестиційно привабливих галузей української економіки. На думку міжнародних експертів, за сприятливого розвитку подій її потенціал дозволить Україні до 2015 р. вийти на шосте місце у світі за обсягами ІТ-експорту. Деякі фахівці навіть називають ІТ-сферу майбутнім локомотивом української економіки [14].

Важливою особливістю, на нашу думку, є питання кадрового забезпечення індустрії виробництва програмного забезпечення. В січні 2014 року Голова Держінформнауки В. Семиноженко вказав, що кількість ІТ-фахівців в Україні на початок року становить близько 250 тис. осіб, 40 тис. з них – сертифіковані висококласні фахівці, що створюють конкурентоспроможну експортно-орієнтовану продукцію [15]. На даний момент – це четвертий за кількістю кадровий потенціал у світі.

Крім того, нова модель неможлива без відновлення довіри до держави та налагодження партнерства держави та суспільства. Українська революція стала доказом того, що державна політика є гальмом у розвитку суспільних відносин та економіки. Тільки шлях суспільного діалогу необхідний для відбудови консолідованості суспільства і влади, відновлення довіри до бізнесу. Ведення діалогу, державно-приватне партнерство, створення інституційної інфраструктури ринків, забезпечення соціальної відповідальності бізнесу – така перебудова стосунків між державою як суб'єктом економічної політики та економічними агентами як об'єктом, вочевидь, стане головною особливістю національних економічних політик на найближчі десятиліття [16].

Те, що на даний час Україна займає надзвичайно низькі рейтингові економічні показники, допустила анексію частини своєї території та глибинне збідніння власного населення, говорить про руйнацію існуючої економічної моделі. Але, навіть, останні нами приведені факти свідчать про можливості українського народу мати хорошу перспективу. Не були б українці такими перспективними – не було б такої боротьби навколо України. Це боротьба не просто за землі чи територію – це боротьба за народ, який вмів жити і творити на цій території і землі. І якщо нинішня «колоніальна» модель соціально-економічного розвитку вичерпала себе – це означає, що на зміну прийде інша, більш прогресивніша модель. Прийде вона не просто: з великими втратами як матеріальними, так і людськими. Але нічого не робить суспільство сильнішим ніж випробування на життя.

Висновки. Криза, як свідчать нинішні світові і українські події, буде довготривалою. Для України на найближчу перспективу важливо не втратити державність. Можливість її зберегти – це подолати кризу системи управління, зробити акцент на національне відродження і розвиток, які повністю залежать від формування людського капіталу і розвитку науки. Вказані складові і повинні стати основою оновленої економічної моделі.

Список використаних джерел

1. Мочерний С.В. Економічна теорія. Навчальний посібник / С.В. Мочерний – К.: Видавничий центр «Академія», 2009. – 640 с.
2. Філіпенко А.С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність / А. С. Філіпенко. – К.: Знання, 2007. – 670 с.
3. Соскін О. Модель народного капіталізму і національні економічні інтереси України / О. Соскін // Економічний часопис. – 1998. – № 11–12. – С. 6–9.
4. Соскін О. Моделі влади в Україні: спроба політико-економічного аналізу / О. Соскін // Економічний часопис. – 1997. – № 1. – С. 3–6.
5. Соскін О. Визначення національної економічної моделі України: порівняльний аналіз можливих альтернатив / О. Соскін // Актуальні проблеми економіки, 2010. – № 3. – С. 47–56.
6. Рахманов О. Соціальні передумови та способи створення капіталу великих власників України / О. Рахманов // Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 2012. – № 4. – С. 51–68.
7. Мунтіян В. Мировой кризис – прогнозы сбываются / Мунтіян В. // Економіка ринкових відносин, 2011р. – №7.
8. Маліков В.В. Визначення напрямів державного регулювання економіки / В.В. Маліков // Науково-виробничий журнал «Держава та регіони». Серія: Державне управління. – Дніпропетровськ, 2011. – № 1. – С. 72–76.
9. Руценко І. Від «кримінальної революції» до кримінального суспільства / І. Руценко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 2014. – № 2. – С. 3–22.

10. Белл Д. Прихід постіндустріального суспільства / Д. Белл // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. – К., 1996. – С.194-251.
11. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://apitu.org.ua/wsis>
12. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=90&language=uk>
13. Програма розвитку сфери інформаційно-комунікаційних технологій в Україні (редакція від 25 листопада 2013, доопрацьована за участю ЦОБВ). Проект / Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dknii.gov.ua/?q=system/files/sites/default/files/images/%2025_11_13_%D0%9A%D0%A6.doc
14. Україне пророчат вхожденіе в десятку стран-лидеров в сфере IT / Independent press (inpress.ua). 31.08.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://inpress.ua/ru/economics/15512-ukraine-prochat-vkhozhdzenie-v-desyatku-stranliderov-v-sfere-i>
15. Зростання дефіциту IT-фахівців у світі - стимул нарощувати їх підготовку в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/~1/2014/01/13/316559>
16. Перспективи економіки України в умовах глобальної макроекономічної нестабільності / Жаліло Я.А., Покришка Д.С., Белінська Я.В., Павлюк А.П. та ін. – К. : НІСД, 2013. – 120 с.

References

1. Mocherniy S.V. The Economic theory. Train aid. K. : The Publishing center «Academy», 2009. 640 s.
2. Filipenko A.S. the Global forms of economic development: history and contemporaneity. K. : of Knowledge, 2007. 670 s.
3. Soskin O. Model' folk capitalism and national economic interests of Ukraine. The Economic magazine. 1998. No11–12. S. 6–9.
4. Soskin O. Modeli power in Ukraine: attempt of politiko-ekonomichnogo analysis. // The Economic magazine. 1997. No1. S. 3–6.
5. Soskin O. Viznachennya national economic model of Ukraine: comparative analysis of possible alternatives. // Issues of the day of economy, 2010. No3. S. 47-56.
6. Rakhmanov O. Social'ni pre-conditions and methods of creation of capital of large proprietors of Ukraine. // Sociology: theory, methods, marketing, 2012. No4. S.51-68.
7. Muntiyay V. Mirovoy krizis – prognozy sbyvayutsya. // Economy of market relations, 2011. No7.
8. Malikov V. V. Determination of directions of government control of economy. // The Naukovo-virobnichiy magazine «the State and regions». Series: State administration. it is Dnipropetrovsk, 2011. No1. S. 72–76.
9. Ruschenko I. Vid «criminal revolution» to criminal society. // Sociology: theory, methods, marketing, 2014. No2. S. 3-22.
10. Bell D. Prikhid postindustrial'nogo society. //Suchasna foreign social philosophy. K., 1996. S.194-251.
11. <http://apitu.org.ua/wsis>
12. <http://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=90&language=uk>
13. Program of development of sphere informatively communication technologies in Ukraine (release from November, 25. 2013, finished off with participation of COVV). Project / A state agency is on questions science, innovations and informatization of Ukraine: http://dknii.gov.ua/?q=system/files/sites/default/files/images/%2025_11_13_%D0%9A%D0%A6.doc
14. Ukraine of prorochat vkhozhdzenie in ten of stran-liderov in sfere of IT/ Independent press (inpress.ua). 31.08.2013 : <http://inpress.ua/ru/economics/15512-ukraine-prochat-vkhozhdzenie-v-desyatku-stranliderov-v-sfere-i>
15. Growth of deficit of IT-specialists in the world-to grow a stimulus their preparation in Ukraine : <http://news.finance.ua/ua/~1/2014/01/13/316559>
16. Zhailo JA, Tire DS, Belinska Y., Pawluk AP and others. Prospects for Ukraine's economy in a global macroeconomic instability. K. : NISS, 2013. 120 p.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Шимченко Людмила Анатоліївна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри політичної економії
Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав-Хмельницький, 08400, Україна

ДАНИЕ ОБ АВТОРЕ

Шимченко Людмила Анатольевна, кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры политической экономии
Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды
ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав-Хмельницкий, 08400, Украина

DATA ABOUT THE AUTHOR

Shimchenko Ljudmila Anatol'evna, candidate of philosophical sciences, associate professor, associate professor of department of political economy
Pereyaslav-khmel'nicky GPU to the name of Grigory Skovorody
street of Sukhomlinskogo, 30, Pereyaslav-khmel'nicky, 08400, Ukraine

УДК 333.122

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Шрамко О.Г.

Ключові слова: економічний потенціал, регіональна система, податкова система, управління.

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНЫХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ

Шрамко О.Г.

Предмет, цель работы: в качестве предмета исследования была выбрана социально-экономическая система, структура которой представляет из себя сложную взаимосогласованную систему. Основополагающим звеном данной структуры являются бюджетные отношения, как на региональном, так и на межрегиональном уровне. Оптимизация бюджетных отношений способствует раскрытию экономического потенциала региона.

Метод, методология проведения работы: были использованы методы логического и сравнительного анализа, метод репрезентативных показателей. В частности, для обобщения развития региональной экономической системы был реализован системный анализ факторов, из которых определяющим был назван уровень налоговой нагрузки.